

ΙΟΥΛΙΟΥ 27 ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

(Υπὸ Νικήτα ῥήτορος τοῦ Παφλαγόνος)

Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ, φησὶν ὁ μέγας Ἱεροψάλτης Δαβίδ. Καιρίως δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ ἱερὸν μέλον ἀντιστρέψαντες, εἴποιμεν ἅν, ὅτι θαυμαστοὶ οἱ Ἅγιοι ἐν τῷ Θεῷ αὐτῶν. Ὑπερβολῇ γὰρ καὶ ἀληθείας καὶ πίστεως τῷ πιστῷ μόνῳ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ ἐξομοιούμενοι, καὶ τῇ ὁμοιότητι καθαρῶς ἑαυτοῖς καὶ μονίμως ἐνιδρυσάμενοι Χριστὸν, καὶ ἐν πνεῦμα τούτῳ γενόμενοι, εἶτα τῷ κωνευτηρίῳ καθιέμενοι, καὶ δοκιμαζόμενοι, θαυμάσιον οἶον τὸ τῆς αὐτῶν πίστεως ἀποφαίνουσι δοκίμιον. Ὡσπερ γὰρ ἐν ταῖς τῶν νεφῶν παρατρίψεσιν, ἦτοι ταῖς τῶν πνευμάτων ὄξυτάταις κινήσεσι, τὸ κάλλος ἀναλάμπει τῆς ἀστραπῆς, οὕτως οὕτοι τῷ πειρατηρίῳ συρρήγνυμενοι, καὶ ταῖς ἐπιφοραῖς τῶν ἀνόμων ἀντικαθιστάμενοι, τὰς τε διὰ λόγων θείων καὶ ἔργων, ὥσπερ ἀστραπὰς, ἀνάπτοντες χάριτας καὶ λαμπηδόνας, θαυμαστοὶ τινες ἐν Χριστῷ, καὶ ἀξιεπαινετώτατοι καθίστανται. Τούτους καὶ ἡμεῖς

αἰνοῦμεν, καὶ κατὰ δύναμιν μακαρίζομεν καὶ θαυμάζομεν, οἷς ἔθαυμάστωσεν ὁ Κύριος πάντα τὰ θελήματα Αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς· ἀλλὰ πάντας μὲν ὑφ' ἐν ἐπαινεῖν ἢ θαυμάζειν, ὡς κρεῖττον ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην ὄν γλῶσσαν, καὶ ἀκοήν, καὶ διάνοιαν, παρῶμεν. Ἐνα δὲ σήμερον τῶν ὅλων Ἁγίων ἀξιομακαριστότατον εἰς ἔπαινον προθέμενοι, καὶ τοῦ Θεοῦ μὲν τὰς ἐν αὐτῷ μεγαλουργίας, τοῦ δὲ τὸν ὅλον ἀγῶνα καὶ τὸν ἀθλητικὸν ὑπὲρ Θεοῦ δρόμον, ὡς ἐνὸν τῷ λόγῳ διαγράψαντες καὶ ἐπαινέσαντες, οὕτως αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐν τῷ Ἁγίῳ, καὶ τὸν Ἅγιον δὲ θαυμασόμεθα καὶ μεγαλυνοῦμεν ἐν τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ τίς οὗτος ὁ πρὸς ἀγῶνα μέγιστον οὕτω καὶ ὑπερφυῆ τὸν λόγον προσκαλούμενος; Ἡ πᾶσι καταφανὲς, ὡς Παντελεήμων ἡμᾶς ὁ μέγας ἀθλοφόρος Χριστοῦ καὶ ἀξιοθαυμαστατότατος, ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σήμερον ἐτήσιον μνήμην σειλοχῶς, αὐτὸν ἑαυτὸν καὶ τοῖς λόγοις ὑπόθεσιν λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ καλλίστην ἐμπαρέχεται. Παντελεήμων, οὗ καὶ τὴν προσηγορίαν μόνην ἀποχρώντως οἶμαι τὸν ἔπαινον παριστᾶναι· σαφὴ γὰρ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιότητα καὶ οἰκείωσιν παρίστησι· καὶ τοσοῦτω μᾶλλον τῶν πάντων αὐτῷ προσεῖναι τὴν θεομιμησίαν, ὅσω καὶ μόνος τῶν ἄλλων Ἁγίων τὸ δεσποτικὸν ὄνομα κεκλήρωται ἢ θει τινὶ χρηστοτάτῳ καὶ φιλανθρωποτάτῳ, καὶ θεοειδεστάτη νοὸς εὐθύτητι καὶ ἀγλαΐᾳ ταύτην ἄνωθεν καταπλουτήσας τὴν θεωνυμίαν· τούτου τὴν ὑπερφυεστάτην μαρτυρίαν καὶ τὰς ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ

μεγαλουργίας ἐπαινοῦτες, οὐκ αὖξιν αὐτὰ περιουσία λόγου δυνάμεως ἐπαγγελόμεθα· οὐδὲ γὰρ τοῖς θείοις ἔργοις ἢ τοῖς παθήμασιν, οἷς τὸ μέγεθος ὑπερβάλλον ἐξ ἑαυτῶν ὁράται, τὴν διὰ λόγων αὖξιν δυνατόν εἶναι προσαγαγεῖν· ὥσπερ γὰρ ὑμνοῦντας τὸν Θεόν, οὐκ οἶόν τε διὰ λόγων ἐπίτασιν ἀρετῆς αὐτῷ φιλοτιμήσασθαι, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης αἰεὶ καθεστῶτι τελειότης. Τουναντίον μὲν οὖν πᾶς λόγος τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ὁμολογουμένως ἀπολείπεται· οὕτω καὶ τὰ τῶν ἔργων θεοπρεπῆ καὶ τελειότατα, οὐ τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ σεμνυνόμενα λαμπρύνεται, σεμνύνει δὲ μᾶλλον τὸν λόγον· καὶ οὗτος ἄριστος τούτων ἐπαινέτης, οὐκ ὁ ἐπὶ μείζον δόξης προάγων καὶ ὑψῶν· ἔστηκε γὰρ αἰεὶ ὡσαύτως τῇ ἑαυτῶν λαμπρότητι κλειζόμενα καὶ τελειότητι, ἀλλ' ὅς οὐ πάντη κατόπιν ἦκε τῆς αὐτῶν ἀξιοπρεπεστάτης διηγήσεως.

Ἐπ' αὐτὸν δὴ λοιπὸν ἴωμεν ἤδη τὸν τοῦ Παντελεήμονος ἀγῶνα, τοσοῦτον τῆς παιδιόθεν αὐτῷ παρακολουθησάσης ὑπομνήσαντες ἀναγωγῆς, ὅσον ἀκολουθίαν ἐντάξαι τῷ λόγῳ, καὶ τὴν γνήσιαν αὐτῷ πρὸς τὸν Θεὸν νεῦσιν τε καὶ οἰκείωσιν ἐνδείξασθαι. Πατρὶς μὲν οὖν τῷ μακαριωτάτῳ κάτωθεν ἡ πόλις ἦν Νικομηδεῖα· ἥς τό,τε πρὸς γῆν καὶ θάλατταν εὐθετον, τό,τε πρὸς πᾶσαν τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονίαν ἐτοιμότατόν τε καὶ προχειρότατον, καὶ τὸ ἐπιδοξότατον τῆς πόλεως, τοῖς πᾶσι τρόποις ζηλωτὸν καὶ περιφανὲς, ὡς δῆλον ἅπασιν, παρήσω. Πατὴρ δὲ Εὐστόργιος μὲν τὴν προσηγορίαν, ἐπιφανῆς δὲ καὶ

τῶν πάνυ, καὶ συγκλήτου βουλῆς τετιμημένος
 μετουσία, ἀληθῆς δὲ τούτῳ πατὴρ ὁ Θεός. Μήτηρ δὲ
 καὶ πατρίς, ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐλευθέρα, ἡ μήτηρ
 κατὰ τὸν Ἀπόστολον πάντων τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ·
 ὡσπερ δὲ οἱ διττὰ ταῦτα σωματικῶς καὶ πνευματικῶς,
 οὕτω δὴ καὶ τούνομα· κάτωθεν μὲν Παντολέων πρὸς
 τῶν γεννησαμένων ὠνόμαστο τὴν ἀρχὴν, ἄνωθεν δὲ
 Παντελεήμων ἐπὶ τῷ τέλει μετωνόμαστο. Ἡ μήτηρ μὲν
 οὖν χριστιανὴ τὸ σέβας καθεστῶσα, πρὸ ἑαυτῆς
 ἐποιεῖτο, καὶ τῇ κατ' αὐτὴν θρησκείᾳ νήπιον ἔτι
 καθεστῶτα προεβίβαζε. Ταχὺ δὲ αὐτῆς ἀναλυσάσης,
 ἀτελῆ δὲ καὶ ἄωρον τὸν υἱὸν καταλειψάσης, ὁ πατὴρ
 ἕλλην ὢν ὑπὸ γραμματικοῖς παρεδίδου καὶ
 παιδευταῖς, ταῖς τῶν ἔξω μαθήσεσιν ἐξασκεῖσθαι, καὶ
 προγυμνάζεσθαι. Καὶ ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἄλις ἔχειν
 ἐδόκει, ἰατρῷ τινι τοῦτον μεγάλῳ παραδίδωσι. Πρὸς
 ὃν ὁ Παντολέων φοιτῶν, τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως
 πάντας ἡλικώτας ὑπερβάλλον, συχνὴν ἐμπειρίαν ἐν οὐ
 πολλῷ χρόνῳ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων
 θεραπείαν συνελέξατο. Οὕτω δὲ πᾶσιν ἐπέραστος καὶ
 ζηλωτὸς ὁ καλὸς ὑπῆρχε νεανίας, ἀνὰ πᾶν σχεδὸν
 στόμα λαλούμενος, καὶ θαυμαζόμενος, ὥστε καὶ
 αὐτὸν ἐκεῖνον Μαξιμιανὸν πρὸς τὴν φήμην
 ἐκθαυμάσαντα, πρὸς ἑαυτὸν τε μετακαλέσασθαι, καὶ
 τῆς καλλονῆς αὐτὸν συνέσεως ὑπεραγάμενον, ἐν τοῖς
 πρώτοις τῶν ἰατρῶν, καὶ τοῖς οἰκειοτάτοις τῶν φίλων
 ἔξειν ἐπαγγέλεσθαι. Εἶχε μὲν οὖν ταῦτα, καὶ ὁ νέος τῇ
 τοῦ σώματος προκόπτων ἡλικίᾳ, τῇ τε συνέσει καὶ τοῖς

μαθήμασιν ἐπιδιδοὺς, ἡμέραν ἕξ ἡμέρας τὴν οἰκείαν ἐπέφαινε προκοπὴν. Τί οὖν ὁ Κύριος; Ἄρα τούτων ἐπὶ πολὺ τοῖς ματαίοις ἀφήσιν ἀπασχολεῖσθαι; Οὐδαμῶς· ὡπερ δὲ προέγνω, καὶ σύμμορφον τῆς αὐτοῦ δόξης ἐπόμενον προώρισεν, οὕτω καὶ ἐκάλεσε· καὶ γνησίως ἐπόμενον πῶς οὐκ ἔμελλε δικαιοῦν; Καὶ δικαιοθέντα πῶς οὐκ ἔμελλε δοξάζειν αὐτόν; Τίς οὖν ὁ τρόπος τῆς κλήσεως; Καὶ γὰρ οὐ φοβεροῖς τισιν ἄνωθεν καταπλήττεται θεάμασιν, οὐκ ἀστραπῆς ἐδέησε φοβεράς, ἐξιστώσης τῷ φόβῳ, καὶ τῷ καλοῦντι προσαγούσης, οὐ φωνῶν οὐρανόθεν δι' ἀγγέλων στόματος ἀσωμάτως φθεγγομένων, μόναις δὲ τὸ οὖς ὑποσχῶν πρεσβύτου φωναῖς, γηραιοῦ τὴν ἡλικίαν, γηραιότερου τὴν διάνοιαν, καθόσον τὴν ἕξιν ἀγαθὸς ἦν τῆς ψυχῆς, κατὰ τοσοῦτον ἐτοίμως τῇ ἀληθείᾳ κατετίθειτο· τούτω γὰρ κατὰ πάροδον ὁ νεανίας εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶν περιετύγχανε. Καὶ ποτε παρὰ τὸ δωμάτιον εἰσελθὼν, καὶ τοῦ ἱερέως πλησίον κεκαθικῶς, τῶν ἀγαθῶν εὐπειθῶς· ἐπηκροᾶτο φωνῶν· ἀνακρίνων γὰρ αὐτόν οὕτως ὁ πραῦς ἐκεῖνος Ἑρμόλαος, ἐκ τε τοῦ σχήματος, ἐκ τε τοῦ ἤθους, ἐκ τε τῆς ἀποκρίσεως, ἄξιον εἶναι τῷ ὄντι κατανενοηκῶς τοῦ Χριστοῦ, τὴν δεσποτικὴν αὐτῷ προσάγει φωνήν. Καὶ πείσθητί μοι συνεβούλευεν, ὦ καλὲ παῖ, καὶ σύνες καὶ γνῶθι, ὅτι οὐκ ἀπλοῦς ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς τοῦ καλοῦ, οὐδὲ μονοειδὲς τὸ τοῖς ἀνθρώποις καθέστηκεν αἰρετόν. Δύο δὲ δύο καὶ ἕν κατέναντι τέτακται τοῦ ἐνός.

Καὶ ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος νοῦς καὶ αἴσθησις, ἦτοι πνεῦμα καθέστηκε καὶ σὰρξ, οὕτω καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ μὲν ἀληθῶς ὄν, τὸ δὲ δοκοῦν τὸ μὲν ὀρώμενον καὶ ἐπίκηρον, τὸ δὲ νοούμενον καὶ αἰώνιον· καὶ τὸ μὲν βραχέα παῖζον τὴν αἴσθησιν, τὸ δὲ ἐξ αἰῶνος ζωοῦν καὶ κατατέρπον τὸν νοῦν. Οὕτω καὶ βασιλεία καὶ βασιλεὺς, ἃ μὲν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἀδιάφθορα, ἃ δὲ ἐπὶ γῆς, καθίσταται καὶ φθαρτά. Ἡ μὲν τὰ μένοντα καὶ ἀληθῶς ἀγαθὰ τοῖς ἀξιόις αὐτῆς μετὰ ταῦτα ταμιευομένη, ἡ δὲ τὰ ῥέοντα πλοῦτον καὶ τὴν ψευδομένην εὐημερίαν, καὶ τὴν ἐπ' ὀλίγον νῦν χαριζομένη χαράν. Καὶ βασιλεὺς ὁ μὲν, Θεὸς ζῶν, Θεὸς ἀληθινός, ἐξ ἀληθινοῦ πρὸ τῶν αἰῶνων γεννώμενος Πατὴρ. Ὅς καὶ λόγος, καὶ σοφία καὶ δύναμις ἐστὶ Θεοῦ. Ὅς καὶ σὰρξ ὑπὲρ ἡμῶν διὰ φιλανθρωπίαν ἐγένετο, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεὶς, καὶ παθὼν τὸ σωτήριον τοῦ Σταυροῦ πάθος, καὶ τριήμερος ἀναστάς, καὶ ἀναληφθεὶς πρὸς τὸν Πατέρα, μένει λοιπὸν Βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Οὗτος νῦν κάθηται ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς πρὸς αὐτὸν ἀναγομένων τὴν σωτηρίαν ἀναμένων, καὶ οὐρανόθεν οὗτος τὴν οἰκείαν ἀποκαλύψει δόξαν, καὶ κρινεῖ τὸν κόσμον ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Οὗτος Βασιλεὺς ἐστὶ τῶν Βασιλέων· οὗτος Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· οὗτος ἡμῖν τοῖς χριστιανοῖς ἐστὶ Θεὸς καὶ Σωτὴρ· ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· ὁ διδοὺς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον ἐν

ἡμῖν, δι' οὗ τὴν καταλλαγὴν οἱ πάντες εὐρίσκομεν πρὸς τὸν Πατέρα. Μαξιμιανὸς δὲ θνητὸς ἄνθρωπος, μάταιος καὶ μιαρὸς, καὶ ματαίοις ἰνδάλμασι προσανέχων ὡς θεοῖς· ὡς ἐπικαίροις φενακίζει τιμαῖς καὶ τῶν αἰώνιων τοὺς πειθομένους ἀποστερεῖ γερῶν· μὴ εἰδὼς, ὅτι μικρὸν ὅσον. ἄπεισιν ὡς καπνὸς ταῦτα, καὶ ὡς ὄναρ οἴχεται, καὶ ὡς πτῆσις ὄρνιθος ὄλλυται, καὶ παράγεται ὡς σκιά, μένει δι' αὐτῶ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ κόλασις εὐδικος, μηδέποτε σβεννύμενον πῦρ. Ἀλλὰ σὺ τέκνον ἡμῶν κάλλιστον καὶ ἐπέραστον, μὴ ἀνάσχη μολυνθῆναί σου τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ταῖς ἐναγεστάταις τῶν δαιμόνων κνίσσαις· ἀλλ', ἕως ἄσπιλον ἔχεις τὴν καρδίαν, πρόσελθε τῷ ἀμώμῳ καὶ ἀσπίλῳ Χριστῷ, καὶ κολλήθητι ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ τὸ τῆς ἀφθαρσίας καταδεξάμενος λουτρὸν διὰ πίστεως, ἀρμόσθητι καὶ δι' ἀγάπης αὐτῷ κατεγγυήθητι. Οἷς ἔνδον αὐτὸν ὄλον ἐνδυσάμενος, οὐ δεηθήσῃ λοιπὸν Ἰπποκράτους, οὐ Γαληνοῦ, οὐκ Ἀσκληπιοῦ, οὐκ ἄλλου οὐδενὸς πρὸς τὴν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων θεραπείαν. Ἐξεῖς δὲ τὸν ἀληθινὸν τῶν πάντων ἰατρὸν, λόγῳ μόνῳ, καὶ οὐ κόπῳ καὶ χρόνῳ τὴν θεραπείαν τοῖς κάμνουσι δωρούμενον. Ἐξεῖς δύναμιν ἐν σοὶ τοῦ Χριστοῦ ζῶσαν, καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων διὰ τοῦ μεγάλου Σωτῆρος ἔση σωτήρ. Τοιαύτης ὁ ἀγαθοφυῆς παῖς τῆς κλήσεως ἤξιωμένος, καὶ τῇ καρδίᾳ τὸ ῥῆμα μετὰ χαρᾶς καταδεξάμενος, ἐπίστευσε μὲν τῷ λόγῳ καὶ ὄλος τὸν νοῦν ἀνεπτέρωτος πρὸς Χριστὸν· ἐπεθύμει δὲ καὶ τεκμηρίῳ τινὶ βεβαιωτέρῳ πρὸς τὴν

εὐαγγελισθεῖσαν ὁδὸν ἐνιδρυθῆναι. Οὐ πολὺ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτῷ συνεπληροῦντο· οἴκαδε γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου στρεφόμενον, καὶ μικρὸν ἐκκλίναντα τῆς ὁδοῦ, παιδίῳ μικρῷ περιτυχεῖν, ᾧ ἰοβόλος ἔχισ ἐνάψας, καὶ θανατηφόρον ἐκχέας ἰὸν, ἔτι τῷ τόπῳ καὶ αὐτὸς παρῆν. τοῦτο Παντολέων ὡς εἶδε, τῷ δέει μικρὸν ὑπείκων, κρείττονι πάλιν ἐπεστράπτο πρὸς τὸ πτώμα λογισμῷ, τῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπιδῶν, καὶ κραυγὴν ἐκ βάθους πρὸς τὸν ὑπερουράνιον ἐκπέμψας, ἡσυχῇ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπεκαλεῖτο, ὡς εἰ ἄξιον αὐτὸν ἡγηται τῆς εὐαγγελισθείσης σωτηρίας, ἀναστήσεται μὲν τὸ παιδίον, διαρραγήσεται δὲ τὸ θηρίον· ἅμα δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τὸ παιδίον ἀνίστατο, καὶ τὸ θηρίον διερρήγνυτο.

Ταῦτα τῆς τοῦ Μεγαλομάρτυρος πίστεως τὰ προοίμια· ταῦτα πρὸ τοῦ Βαπτίσματος· ταῦτα πρὸ τῆς τελειώσεως· εἰ δὲ τὰ προτέλεια ταῦτα, τὰ τῆς τελειώσεως ὁποῖα; Ἀλλὰ τοῦ τελείου μὲν Θεοῦ καὶ τὰ ἔργα καθάπερ εἴρηται τέλεια, καὶ κρείττον ἢ κατ' ἰσχὺν λόγου τούτων εἶναι τὴν δόξαν καὶ τὴν αἴνεσιν. Ὁ μέντοιγε τούτων ὑπηρέτης ἐκ πίστεως προῖων εἰς πίστιν, καὶ τῆς ἀτελεστερας αὐτίκα τὴν τελειοτάτην ἀλλαζάμενος, τρέχει πρὸ τὸν τῆς αὐτοῦ πίστεως καθηγεμόνα, ἐπιδείκνυσι τὸ θαυμάσιον, ἐξαιτεῖται τὸ Βάπτισμα. Καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔστι μεθ' ὄσης τῆς εὐφροσύνης τὴν νενομισμένην αὐτῷ προσήγαγεν ἱεροτελεστίαν· ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς πλείονος τὴν οὐρανίαν

ὑπεδέδεκτο δωρεάν. Δοκῶ μοι καὶ πάσας ἐκεῖ τὰς οὐρανίας δυνάμεις ἀγαλλιασθῆναι, τὸν Πατέρα τῶν φώτων ὀρώσας υἷὸν ἑαυτῷ φωτὸς μετὰ τινος εἰσοποποιούμενον ἀρρήτου χαρᾶς. Ἐπὶ δὲ ἡμέρας παρὰ τῷ τετελεκότι μείνας, καὶ τῇ χάριτι στηριχθεῖς, καὶ τοῖς λογίοις καταρτισθεῖς, καὶ τῷ μυστηρίῳ τελειωθεῖς, οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἤγετο, τοῦ εὐέργετου τὴν δόξαν τοῖς ἀγνοοῦσιν φανερώσων. Καὶ ὡσπερ ὁ Κύριος καὶ Υἱὸς τοῦ πατρικοῦ Πνεύματος πεπληρωμένος, τὸν Πατέρα δοξάσω ἐν αὐτῷ παρεγγόνει, οὕτως ὁ πιστὸς ὄντως καὶ φρόνιμος ἰκέτης πλήρης τοῦ Κυρίου Πνεύματος ὢν, τὴν δόξαν ζητῶν ἦλθε τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

Πρῶτον μὲν τὸ οἰκεῖον τραῦμα, οἷα δὲ δοκιμώτατος ἰατρὸς θεραπεύων, τὴν πλάνην κατ' ὀλίγον διωρθοῦτο τὴν πατρικὴν, οὐ σκληρότητι τοῦτον, ἐπιεικεία δὲ μᾶλλον μειῶν. Καὶ πῆ μὲν αἰνιγματωδῶς, πῆ δὲ καὶ σαφῶς τὴν εὐτέλειαν τοῦ τῶν εἰδώλων σεβάσματος ἐλέγχων, ἡρέμα τοῦτω τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης ὑπεδείκνυε τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ δὲ τὸν νοῦν αὐτῷ ταῖς καθημεριναῖς ὁμιλίαις οὕτως ἐξεκρέμασεν, ὡς μήτε τοῖς θεοῖς ἔτι προσέχειν, μήτε δὲ βεβαίαν κεκτηῖσθαι τὴν διάθεσιν εἰς Χριστόν, οὐκ ἠμέλησε τούτου λοιπὸν ἢ ὑπεράγαθος Σοφία. Προνοία δὲ κρείττονι τυφλὸς τις ἐξαπίνης χειραγωγούμενος, τῷ Παντολέοντι προσήει, καὶ τὴν λώβην ὑπεδείκνυ τῶν ὄψεων, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας μεγάλας καταδυσώπει τυχεῖν ταῖς φωναῖς. Ὁ δὲ καλεῖ μὲν ἐπ' ὄψει τοῦ πατρὸς τὸν

τυφλόν, τὸ ὄνομα δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ τοὺς ἔσκοτισμένους φωτίζοντος ἀδιακρίτως ἐπικαλεσάμενος, καὶ τύπον Σταυροῦ κατὰ τῶν πεπηρωμένων πεποιηκῶς ὀφθαλμῶν, παρακρῆμα τοῦτον ἔδειξεν ὑγιῆ· καὶ ἀνακεκαθαρμένης αὐτῷ τῆς ἐπικειμένης ἀκλύος, τηλαυγῶς εἶδεν. Αὕτη γίνεται τῆς τελείας Εὐστοργίου πίστεως ἀφορμή· τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ τῷ ἰαθέντι σωτηρίας παραίτιον κρείττονος γεγένηται· ἄμφω γὰρ αὐτοὺς ὁ μεγαλόφρων λαβὼν, πρὸς τὸ ἱερὸν ἔθεε ποιμένα, καὶ τὸ σημεῖον ἐμφανίζει, καὶ τὴν πίστιν θριαμβεύει, καὶ ἐκθύμως αὐτὸν ἰκετεύοντας, τῆς οὐρανίας ἐκεῖνος ἀξιοῖ δωρεᾶς. Τί τοῦτο τῆς ἀκροτάτης πίστεως; Τί δὲ τῆς τῶν Ἀποστόλων δυνάμεως ὑφεῖται; Χρόνῳ μόνῳ τῆς ἀποστολικῆς οὗτος μεγαλοπρεπείας· ἀπολείπεται, τοῖς ἔργοις ἐξισούμενος· καὶ τῷ μὴ σωματικαῖς ὄψεσιν ὠμιληκέναι Χριστῷ, τὸ δὲ οὐχ ὑφεσιν, προσθήκην δὲ μᾶλλον ἔχει μακαρισμοῦ· εἶπερ καὶ ὁ Κύριος τοὺς μὴ ἰδόντας αὐτὸν, καὶ ἀληθῶς αὐτῷ πεπιστευκότας ὑπὲρ τοὺς ἑωρακότας ἐμακάρισεν. Ἐντεῦθεν κατευθύνεται μὲν ἡ οδὸς τῷ δικαίῳ πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ μαρτυρίου, ἀναλάμπει δὲ λαμπρότερον ἢ τοῦ Χριστοῦ δύναμις ἐν αὐτῷ. Πάντα γὰρ ὁ πατήρ τὰ οἰκεῖα εἶδωλα καθηρηκῶς, τελεία δὲ πίστει, καὶ γνησίᾳ Χριστῷ προσθέμενος στοργῇ, ταχὺ πρὸς αὐτὸν μετέστη· Ὁ δὲ τοὺς ἰκέτας μὲν ἠλευθερωκῶς, τὰ προσόντα δὲ πάντα τοῖς πένησιν ἐπιμεμερικῶς, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἀποδοὺς

τω Χριστῷ, πάσας νόσους ἀνθρώπων καὶ τὰς ἀνιάτους οὐ χρυσοῦ οὐκ ἀργυρίου, οὔθ' ὅλως μισθοῦ τινος, ἀλλὰ δωρεὰν ἐν τῷ ὀνόματι περιοδεύων ἐθεράπευεν Ἰησοῦ.

Ἐντεῦθεν τοῖς ἰατροῖς ὁ φθόνος, ἐκ τοῦ φθόνου δὲ τὸ μῖσος, ἐκ τοῦ μίσους δὲ ἡ διαβολή, ἐξ αὐτῆς δὲ ὁ τύραννος ἀναφλεγείς, πρῶτον μὲν τὸν τεθαραπευμένον εἰσκαλεῖ τυφλόν, καὶ τὸν τῆς ἰάσεως αἴτιον, καὶ τὸν τρόπον πυνθάνεται τῆς θεραπείας. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρνήσατο, ἀλλ' ὠμολόγησεν ἐκεῖνος ὑπὸ Χριστοῦ μὲν, διὰ τῆς Παντολέοντος δὲ τεθαραπεῦσθαι χειρὸς, τῷ μὲν αὐτίκα ζημίαν ἐπάγει κεφαλικὴν, ἄγεται δὲ λοιπὸν ὁ μακάριος εἰς κρίσιν, καὶ εἰσάγεται οὐχ ὡς κριθησόμενος, ἀλλ' ὡς καταδικάσων κατὰ κράτος τὸν πικρὸν ἀνταγωνιστήν. Εἰσπήκει γὰρ τῷ ὀρομένῳ μὲν κάλλει τῆς ὄψεως τὸ θέατρον ἐκπλήττων, καὶ ὅλον πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων τοῦ διαβόλου τὸ συνέδριον· τῷ ἀναστήματι δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ ἀκαταπλήκτῳ τοῦ φρονήματος οὐ Μαξιμιανὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν αὐτῷ πατάσων καὶ θλίβων Σατᾶν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνος, δεινὸς γὰρ ἦν τις πανοῦργος, τὸ ἡδυφανὲς τοῦ τρόπου καὶ μειλίχιον οἷόν τι δέλεαρ προτείνων ἦν τῷ ἀγωνιστῇ. Ἀκήκοα γὰρ, ὧ Παντολέων, ἔλεγεν, οὐκ ἀξίας περὶ σοῦ φήμας τῆς τε κατὰ ψυχὴν παιδείας, καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα παντάπασιν ἀνοικείου ὠραιότητος. Καὶ γὰρ, ἔφασαν, τὸν μέγαν Ἀσκληπιὸν καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἡμελῆσθαι παρὰ σοὶ, ἐπὶ Χριστῷ δ' ἐκείνω, τῷ βίῳ

θανεῖ βροτῶ, τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδα σαλεύοντα, τοὺς τῶν μεγάλων θεραπεύειν θεῶν ὑβριστάς. Ἄλλ' ἐγὼ τὴν κατηγορίαν ἀπεσεισάμην ὡς ψευδῆ· οἶδε γὰρ καὶ ὁ παρὰ τῶν ὁμοτέχνων καὶ τῶν γειτόνων φθόνος ἀνάπτειν ἐνίστε κατὰ τοῦ εὐδοκιμοῦντος τὴν συκοφαντίαν. Μὴ γὰρ τὴν ἡμετέραν ἠγνοήσας διάθεσιν περὶ σέ; Ἡ ἐπελάθου τὴν εὐνοίαν, καὶ ὅσα πρῶην παιδείας τῆς σῆς εἵνεκεν τῶ σῶ παρηγγέλλομεν καθηγεμόνι, ὥστε σε θᾶπτον ἀσκησάμενον καλῶς τὴν ἰατρικὴν, εἰς τὸ ἡμέτερον στῆναι πρόσωπον, τοῖς πρώτοις τῶν θεραπόντων ἐναριθμούμενον; Καὶ νῦν τοῦγε ἔνεκεν προσκέκλησαι, ὥστε καὶ τὴν ὑπονουμένην κατὰ σοῦ λαιδορίαν ἀπολογίαις εὐλόγοις ἀποτρίψασθαι, καὶ τοῖς μεγίστοις καὶ ζῶσι θεοῖς τὴν ὀφειλομένην ἀποδόντα τιμὴν, τῆς τε παρ' αὐτῶν εὐμενείας, καὶ τῆς ἡμετέρας φιλοφροσύνης κατατρυφᾶν. -Ἄλλὰ πῶς ἂν γνοιήμεν, ὦ Βασιλεῦ, ἔφη, τίς ἐστὶν ὁ ζῶν καὶ ἀληθῶς ὢν Θεὸς, εἰμὴ διὰ πείρας αὐτὸν τὸν νοῦν πληροφοροίημεν; Δεῖν γὰρ οἶμαι τὸν συνέσεως μεταποιούμενον ἅπαντα μετὰ πληροφορίας δρᾶν. Μάλιστα δὲ χρῆναι τὸ σεβαζόμενον ἀσφαλῶς πεπεῖσθαι, ὡς ἐστὶ τῶ ὄντι Θεὸς, καὶ ὄντως ἀνενδοιάστως αὐτῶ τὴν προσήκουσαν ἀναφέρειν τιμὴν.

Ὅσω γὰρ μείζων ἐστὶν ἔργων ἀπάντων ἢ περὶ τὸ θεῖον ὀσιότητα, τοσοῦτω μείζων ὁ κίνδυνος τοῦ ἀληθῶς μὲν Θεοῦ παραμελεῖν, τῶ μὴ ὄντι δὲ καρδίας προσκεῖσθαι

διαθέσει. Νῦν οὖν, ὦ Βασιλεῦ, ἀμφιβολίας μεταξὺ κειμένης, καὶ σοῦ μὲν τοὺς λεγομένους θεοὺς, ὡς ἀληθινούς ὑψοῦντος θεοὺς, ἐμοῦ δὲ τὸν Χριστὸν μόνον εἰδότης ὄντα Θεὸν, εἰ κελεῦεις, ἔργω καὶ πείρα τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἐπισκεψώμεθα. Τίς οὖν ἡ πείρα; Ἐλθέτω τάχος εἰς μέσον παραλυτικός.

Ἐλθέτωσαν δὲ οἱ ἱερεῖς, καὶ πάντες οἱ νομιζόμενοι θεραπευταὶ τῶν θεῶν, καὶ ὧδε ἐγὼ τὸν Χριστὸν ἐπικαλούμενος ἔστηκα τὸν ἐμόν. Ἐπικεκλήσθωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ τοὺς αὐτοὺς θεοὺς πρῶτοι. Οὕτινος δὲ τῷ ὀνόματι ὁ ἄρρωστος ἰαθείη, Θεὸς οὗτος ζῶν, καὶ μόνος προσκυνητὸς δηλαδή.

Ἦρесе ταῦτα καὶ τῷ ἀδίκῳ Βασιλεῖ. Ἔργον γὰρ τοῦτο τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως εἰς μεγίστην διατροπὴν τῶν πεπλανημένων. Αὐτίκα τοίνυν εἰς μέσον παρῆκτο παραλελυμένος ἀνὴρ, ἐπὶ κλίνης ὑπὸ τεττάρων ἐπαιρόμενος, παρῆσαν δὲ καὶ τῶν ματαίων θεῶν οἱ ἱερεῖς. Καὶ πάντες, ὅς μὲν τὸν Δία, ὅς δὲ τὸν Ἀπόλλω, ἄλλος τὸν Ἀσκληπιὸν, καὶ ἄλλος ἄλλος ἐπεβοάτο φωνή. Ὁ δὲ τὴν αὐτῶν ματαιοπονίαν ἐμειδία ὀρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἄλις αὐτοῖς εἶχε τὰ τῆς ματαιότητος, ἀνατείνει τὸ ὄμμα μὲν ὁ μακάριος πρὸς οὐρανὸν, τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ἐπικαλούμενος τοῦ Πατρὸς. Συνανατείνει δὲ τὴν διάνοιαν, καὶ προσφύεται νοερῶς, εἰ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, τῶν ποδῶν ἐπειληγμένος Χριστοῦ. Καὶ πρὸς τὸν ἄρρωστον εὐθέως ἐπιστραφεὶς, καὶ τῆς χειρὸς λαβόμενος, ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ

ἀνάστηθι, καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου, καὶ ἔσο ὑγιῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης. Ἄμα τοίνυν τῷ τοῦ Ἁγίου παραγγέλματι, παντοδυνάμω χειρὶ στηρικθεὶς, καὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἀναστὰς, ὡς τοῦ θαύματος! Ἐνώπιον πάντων ἀλλόμενος ἀπήει. Τίς οὐκ ἔφριξεν ὁρῶν ταῦτα; Τίς καρδία οὐκ ἠγαλλιάσατο πιστῆ; Τίνος τῶν ἀσεβῶν οὐκ ἐπλημμέλησε καὶ κατεθραύσθη ψυχὴ; Τοῦτο τὸ ἔργον οὐδὲν τοῦ κατὰ τὸν Ἥλιαν ἀπολείπεται θαύματος. πλὴν ὅτι, ὁ μὲν εἰς ὄλεθρον, καὶ τῶν προφητῶν τῆς αἰσχύνης κόλασιν ἔνδικον τὴν ὑπερφυᾶ κάθοδον ἐχρήσατο τοῦ πυρός, ὁ δὲ τοῦ φιλανθρώπου Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρης ὢν, εἰς σωτηρίαν αὐτοῦ τε τοῦ ἰαθέντος καὶ τῶν δι' αὐτοῦ Χριστῷ πεπιστευκότων, τῷ θαύματι τούτῳ συνεχρήσατο τοῦτο τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ δυνάμεως τῆς ἐξουσίας εἰπὼν τις ἐνέργημα οὐκ ἂν διαμάρτοι τῆς ἀληθείας. Ἡ οὐ τοῖς αὐτοῖς ῥήμασι, τῇ αὐτῇ πίστει κακεῖνος, καὶ τῷ αὐτῷ Πνεύματι, τὸν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καθήμενον καὶ προσαιτοῦντα παραλελυμένον ἀνωρθώσατο; Καὶ τῷ Ἰησοῦ ὀνόματι τὰς τε βάσεις αὐτοῦ στερεώσαντες καὶ τὰ σφυρὰ, οἰκείοις βαίνειν ἀφῆκαν ποσὶ; Τοῦτο μαξιμιανὸς ἰδὼν, καταισχύνεται μὲν, καὶ θαυμάζει, καὶ ταραττεται, καὶ σαλεύεται, καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτόν, μένει γοῦν ὅμως Μαξιμιανός. Μικρὸν γὰρ πρὸς αὐτοῦ διστάσας θεοὺς, ἀνανήφει πάλιν ἀπὸ τῆς σώφρονος ἐκστάσεως, καὶ πρὸ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ λύτταν ἀκρατέστερον ἐκφέρεται καὶ πλανᾶται, ὡς οὐ

τῆ Χριστοῦ δυνάμει, ἀλλὰ τῆ τῶν αὐτοῦ θεῶν ὁ παράλυτος ἔστερεώθη. Διὰ τοι τοῦτο πάλιν ἐπ' ἀγῶνας μείζους τὸν κράτιστον ἀγωνιστὴν ἐκάλει.

Ἔδει γὰρ τὸν μὲν διὰ πάσης καταισχυθῆναι πείρας, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ μείναντα καταθραυσθῆναι Σατᾶν. Τὸν δὲ διὰ πάσης βασάνου νικήσαντα στεφανωθῆναι, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ κηρυττόμενον μεγαλυνθῆναι Χριστόν.

Αὐθις γοῦν τὸν ἀγῶνα λαμπρότερον ἀνανεούμενον, οἴκτειρον, ἔφη, Παντολέον, τὴν ἀκμὴν, καὶ τὸ ἐπανθοῦν σοι κάλλος τῆς νεότητος, καὶ μὴ ἐνιδρυθῆναι θελήσης τῆ ματαιὰ πεισιμονῆ ταύτη, ἀλλὰ προσελθὼν, ἐξευμένισαι τοὺς θεοὺς τιμαῖς καὶ σπονδαῖς, ἵνα σοι καὶ παρ' ἡμῶν μεγάλοι προστεθῶσι δωρεαὶ καὶ τιμαί, τοῦτο σαφῶς εἰδῶς, ὡς ἀπειθοῦντι, βάσανοι μὲν δρυμεῖαι, καὶ χαλεπαὶ καὶ δειναὶ, θάνατος δὲ ὁ οἴκτιστος ἀπόκειται σοι. Ἄλλ' οὐκ ἀνηλεῶς, ὧ Μαξιμιανέ, φησὶ, περὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν διακεείμενος, εἰς τοὺς δε τοὺς πόνους ἐμαυτὸν καθῆκα· οὐδὲ γὰρ οὕτω τοῦ σώφρονος ἀπώλισθον λογισμοῦ, ὡς τὸ χεῖρον τοῦ κρείττονος, ἢ τὸν θάνατον τῆς ζωῆς προτιμᾶν. Οἶδα δὲ, καὶ σαφῶς οἶδα, ὡς ἐν μὲν τοῖς παρ' ὑμῶν προτεινομένοις θανάτοις ἢ ἀληθῆς καὶ διηνεκῆς ἐγκέκρυπται ζωὴ καὶ χαρὰ, ἐν ταῖς φιλοτιμίαις δὲ καὶ δωρεαῖς, αἰώνιος θάνατος, καὶ ἢ τοῖς ἀσεβέσιν ὀφειλομένη παρεδρεύει τιμωρία, ὅτι διὰ τῶν θλίψεων μὲν ἡμῖν, καὶ τῶν τοῦ σώματος δυσχερῶν ἢ πρὸς τὸν Χριστόν καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἴσοδος παρασκευάζεται. Διὰ τῆς παρ' ὑμῖν

δὲ τρυφῆς, καὶ ὀλιγοχρονίου ἀπολαύσεως ἢ πρὸς τὸν ἄδην, καὶ τοὺς ἐκεῖ κολαζομένους δαίμονας, οὓς ὑμεῖς ὡς θεοὺς πλανώμενοι σέβεσθε, διανοίγεται καταγωγή. Ὅσω οὖν πλείω καὶ δεινότερα κατὰ τοῦ ἡμετέρου σώματος ἐπινοήσεις, τοσοῦτω μᾶλλον εὐεργετήσεις τὴν ψυχὴν, καὶ μὴ βουλόμενος, τὰς καλλίστας αὐτῇ παρὰ τῷ ἐπουρανίῳ Βασιλεῖ προξενήσεις δωρεὰς καὶ τιμὰς.

Ταῦτα οὖν εἰδὼς, καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἐν τούτοις ἀσφαλῶς μένουσαν ἐξεπιστάμενος, πρόσθε, εἰ βούλει καὶ ἄλλην πείραν λαβεῖν, τῆς ἐν ἐμοὶ κεκρυμμένης ἰσχύος Χριστοῦ. Τούτων εἰρημένων οὐκέτι καθεκτὸς ὁ χαλεπὸς τύραννος ἐκεῖνος ἦν· οὐκέτι κατασχεῖν ἑαυτὸν τῆς ὀργῆς οἷός τε ἦν, πᾶσαν δὲ τὴν ἐνδομυχοῦσαν αὐτῷ πρὸς μαιφονίαν κακομηχανίαν ἐνδοθεν ἀνακινῶν, καὶ πᾶσαν δὲ τὴν ὑπηρετουμένην αὐτῷ τάξιν ἔξωθεν βοαῖς ἀτάκτοις θράπτων καὶ θορυβῶν. Τοιοῦτου γὰρ ὁ τοῦ Διαβόλου ζήλος, μίαν ἑαυτοῦ μόνην ἡγούμενος παραψυχὴν, τὸν θάνατον τοῦ ζηλουμένου· πᾶση μηχανῇ καὶ ἰσχυῖ πρὸς φόνον τοῦ Παντολέοντος ὠτρύνετο. Τίς οὐκ ἔφριξεν ἐκεῖ Βασιλέα θυμούμενον ὀρῶν; Ἄρχοντάς τε καὶ δορυφόρους πάντας συμμαιομένους αὐτῷ, δημίους πρὸς φόνον ἐξοπλιζομένους, μαχαίρας ἀκονουμένας, πῦρ ὑφαπτόμενον, λέβητας ζέοντας, μόλυβδον ἀναλυόμενον, τροχοὺς παρασκευαζομένους, θῆρας ἀγρίους εὐτρεπιζομένους, καὶ γῆν καὶ θάλατταν καὶ πᾶν

ὄργανον στρεβλωτήριον καὶ πᾶν τιμωρίας εἶδος καθ' ἑνὸς νεανίου κομιδῆ καὶ ἀπαλοῦ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος ἐπινοούμενα καὶ ἐπαπειλούμενα; Ἄρ' οὐκ ἐδείσατε καὶ αὐτοὶ περὶ τοῦ πρὸς ταῦτα πάντα διαγωνιεῖσθαι παρασκευασμένου; Ἀλλὰ θαρσεῖτε, οὐ γὰρ κατ' ἀνδρὸς ψιλοῦ μᾶλλον, ἢ κατὰ Χριστοῦ ὁ ἀγών· ὅς οὐ δι' ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ πάντων νενίκηκε τὸν κόσμον, καὶ ἀεὶ νικᾷ. Οὗτος ἐνὶ τρόπῳ τὸ πανσθενὲς τῆς δυνάμεως ἐνδείκνυται, ἀλλὰ καὶ ταῖς κατὰ τῶν στοιχείων καινοτομίαις ἐνδοξάζεται, καὶ μάρτυς Ἡλίας τε καὶ Μωϋσῆς· ἀλλὰ καὶ τοῖς κατ' ἐχθρῶν νίκαις ὑψοῦται καὶ τροπαιοφορίαις, καὶ μάρτυς Ἰησοῦ, καὶ Δαβὶδ ὑστερον. Ὁ αὐτὸς καὶ ταῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων εὐεργεσίαις τέρπεται μάλιστα καὶ μεγαλύνεται, καὶ μάρτυρες οἱ Ἀπόστολοι· καὶ πρὸ αὐτῶν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν θαυμαστῶν Θεὸς, ὅλην αὐτοῦ τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστροφὴν ὑπόθεσιν εὐεργεσίας ἐνστησάμενος. Οὗτος καὶ ταῖς τῶν ἀθλοφόρων νίκαις ἐπαγάζεται, καὶ τοῖς αὐτῶν μέλεσιν ὡς οἰκείοις χρώμενος, καὶ συναγωνιζόμενος διὰ τὸ τῆς προαιρέσεως γνήσιον, καὶ τὴν τῆς καρδίας αὐτῶν ἐτοιμασίαν τροπαιοῦχους αὐτοὺς καὶ στεφανηφόρους ἀποτελεῖ νικητὰς. Ὁ αὐτὸς καὶ τῷ νῦν ἐπαινουμένῳ, εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα συνεισιῶν, καὶ ἀοράτῳ δυνάμει τούτῳ συναγωνιζόμενος, καὶ πάσης ὑπέρτερον ἀποδεικνύς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ μηχανῆς, ἐν αὐτῷ μεγαλοπρεπέστατα δεδόξασται. Ἀλλὰ καλὸν οὐκ εἶη κατ' εἶδος ἐκάστην βάσανον

ὑπομνήσαι τῷ λόγῳ δι' ἐπιτομῆς, ὡς ἄν καὶ τοῦ ἀγωνιστοῦ τὴν περὶ πάντα γενναιότητα καὶ εὐσπάθειαν, πολλῶ δὲ πλέον τοῦ ὑπερμαχοῦντος Θεοῦ, τὴν παντοδύναμον αἰνέσωμεν δεξιάν.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ ξύλου κρεμασθῆναι, καὶ σιδηροῖς ὄνυξι ξεσθῆναι, εἶτα λαμπάδας αὐτοῦ ταῖς πλευραῖς προσέταξε προσενεχθῆναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ τιμωρομένῳ, καὶ ἐκτενῶς τὸ ὄμμα πρὸς Κύριον ἐκτεταμένῳ καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπικαλουμένῳ ῥοπήν, ἀθρόως αὐτῷ παρέστη Χριστὸς, Ἑρμολάου τὸ εἶδος ἐνδύς· παρέστη, τὸν μὲν θάρρος ἀναπιμπλῶν, καὶ τοῦ τοῦ σώματος μώλωπας ἰώμενος, τὸ δὲ πῦρ σβεννύων, καὶ τοὺς δημίους παραλύων. Γοητεῖαν δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὁ ἀληθῆς γόης Μαξιμιανὸς ὑπονοῶν, ἠγωνίζετο νικᾶν· ὅθεν λέβητα σιδηροῦν μέγαν κελεύει παραχθῆναι, ἐμβληθῆναι δὲ μόλυβδον, καὶ τοῦτον πολλῶ κατακαυθῆναι πυρί· βράζοντι δὲ ἐνθεῖναι τὸν ἀθλητὴν ἐν αὐτῷ· προσευχομένῳ τοίνυν πάλιν ὁ Κύριος τῷ αὐτῷ σήματι παρίσταται, καὶ τῆς χειρὸς τούτου λαβόμενος, εὐθύμως συνεισῆει. Τίς οὖν; Τὸ πῦρ ἀσβέστη εὐθύς, καὶ ὁ μόλυβδος ἐπάγη· ὁ δὲ ἀπήμαντος ἐστὼς, λαμπρὰ τῇ φωνῇ ἐξωμολογεῖτο τῷ Σωτῆρι· διαπορεῖται τούτοις ὁ τύραννος, καὶ ποίῳ τρόπῳ περιέσσαι τοῦ Παντολέοντος διεσκοπεῖτο. Ὑποβληθεὶς οὖν, λίθον μὲν μέγαν κατὰ τοῦ τραχήλου δεσμεῖν, κατὰ τοῦ πελάγους δὲ τοῦτον ἀκοντίζειν παραγγέλει· ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἐγκατέλειπεν αὐτὸν ὁ Κύριος· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπιφανεῖς, τὸν λίθον μὲν

οἷα φύλλον ἐπιπολάζειν τοῖς ὕδασι προσέταξε, τὸν αὐτοῦ δὲ δέσμιον χειραγωγῶν, ὡς τῆς ὑπερφουῦς ἐκείνης καὶ ξένης ὀδηγίας! Σωζόμενον κατήγεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς· ὡς τῶν θαυμασιῶν! "Ὡς τῶν καινοπρεπῶν τεράτων! Πέτρος μὲν ἐκεῖνος ὁ κορυφαῖος τῶν Ἰησοῦ Μαθητῶν, τὸν Κύριον καὶ διδάσκαλον ἐπὶ τῶν ὑδάτων πεζεύοντά ποτε θεασάμενος, καὶ παρακαλέσας πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν καὶ ἐπιτραπεῖς, μόλις οὕτω κατετόλμησε τῆς ὑγρᾶς, ἵνα καὶ τὸν δισταγμὸν καὶ τὸν διὰ τούτου φόβον παρῶ.

Σὺ δὲ, ὡς τρισμακάριστε καὶ θαυμασιώτατε τῶν ἀθλοφόρων, οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πελάγους αὐτὸς ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀδιστάκτως καὶ ἀφόβως περιπατεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸν προσδεδεμένον σοι βαρὺν λίθον, οἷα πτερὸν ὄρνιθος ἐπισυρόμενος, οὐ τοῖς τότε μόνον ἀπίστοις καὶ ἀσεβεστάτοις τοῦ Χριστοῦ σου τὴν δύναμιν παρέδειξας, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἐξῆς γεννεαῖς τῶν ἀνθρώπων τῆς τε παντοδυνάμου δεξιᾶς καὶ τῆς σῆς μαρτύριον πίστεως τὸν λίθον ἐκεῖνον ἀνεστήλωσας. Τούτοις ὁ ἀνήμερος θῆρ ἐκεῖνος ὑπερβαλλόντως κατανικηθεῖς, θήρας ἀγρίους πολλοὺς καὶ δεινοὺς κατὰ τοῦ ἀθλοφόρου συναγείρει. Ἀλλὰ καὶ οὕτως, αὐτοῦ μὲν ἡ ἦττα λαμπρὰ, τοῦ Χριστοῦ δὲ καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου πίστεως ἡ νίκη περιφανεστάτη ἐνδείκνυται καὶ λαμπροτάτη· καὶ γὰρ ὁ τῆς θαλάσσης τῆς οἰκείας φύσεως πρότερον ἐντειλάμενος ἐπιλαθέσθαι, καὶ σωμάτων ἀντιτυπίαν καὶ βαρύτητα ἀκατάποτον ἐπὶ τῶν αὐτῆς νώτων ὀχεῖν, ἢ ὁ τοῖς κατὰ τὸν μέγαν

ἐκεῖνον Δανιὴλ πάλαι λέουσιν ἔμφράξας τὰ χάρματα, ὥστε τῶν προφητικῶν μὴ θίγειν σαρκῶν, οὕτω καὶ νῦν τὰς κατὰ τοῦ μάρτυρος ἐπέσχε τῶν ἀτιθάσων ὀρμᾶς, μᾶλλον δὲ οὐ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἀγριότητα μένον ἐτιθάσευσεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔλεγξιν πλείω τῆς τῶν ἀνθρώπων θηριωδίας καὶ ὠμότητος, φιλοστοργίαν τινὰ τούτοις ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὲρ τοῦ οἰκείου θεράποντος ἀνίησιν, ὥστε περιπαθῶς αὐτῷ προσιέναι καὶ προσκυνεῖν, καὶ ποῖον πρῶτον τοὺς αὐτοῦ πόδας ἀσπάσασθαι διαμιλλᾶσθαι πρὸς ἄλληλα καὶ φιλονικεῖν. Τίς οὖν οὐκ ἐξεπλάγη τὸ μέγα τοῦτο θεώματος θέαμα: τίνος οὐκ ἐτάκησαν ἔνδοθεν φρένες; Τίμος οὐκ ἐξέστη καρδία, λέοντας ὁμοῦ καὶ παρδάλεις ὀρῶντος καὶ ἄρκτους πίπτοντας ἐπὶ γῆς, καὶ πόδας ἱεροῦ παιδὸς περιλείχοντας; Τίς οὕτως ἰδὼν, οὐ μεγάλη τῇ φωνῇ τὸν Χριστὸν ἀνυμνεῖ, «τὸν ποιοῦντα μεγάλα τε καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαισία, κατὰ τὸν λόγιον, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς»; Ἄλλ' οὐδὲν τούτων εἰς αἴσθησιν ἤγε Μαξιμιανὸν, ζήλω δὲ πυρπολούμενος μανικῶς τὰ τε θηρία, τὰ τε τῶν πιστευόντων πλήθη μαχαίρας ἐξεκέντησε· ψυχὴ γὰρ ὑπερβαλλόντος Θεοῦ ἀποστατήσασα, καὶ εἰς ἔσχατον ἀπονοίας τῆς ἄκρας ὑπερηφανίας καταντήσασα, ἀνίατα λοιπὸν ἀσεβεῖ, καὶ ἀναξία μετανοίας καὶ σωτηρίας γενομένη, εἰς ἐσχάτην θανάτου καὶ ἀπωλείας παρασκευάζεται καταστροφῆν. Ἐντεῦθεν καθείργνυται μὲν ὁ μακάριος ἐν εἰρκτῇ, τροχὸς δὲ αὐτῷ παμμεγέθης ἐτοιμάζεται· ἐπεὶ δ' οὖν τὸ

μηχάνημα κατέστη, εἰς τὸ θέατρον τοῦτον ἀνάγουσι, τὴν τε ἑαυτῶν ὕβριν καὶ τὴν δόξαν θεατρίζοντες τοῦ Χριστοῦ· ὡς μόνῳ γὰρ τῷ μαγγάνῳ τὸν δίκαιον προσδεδεκότες ἐπικαταλίειν ἐπειρῶντο, λύεται μὲν ἕξαπίνης ὁ Ἅγιος, καὶ ἀοράτῳ τοῦ Ὑπεραγίου σώζεται δεξιᾷ, κατακυλισθεὶς δὲ ὁ τροχὸς, τοὺς περὶ αὐτὸν διαπονουμένους πάντας ἀνεΐλεν ἀσεβεῖς. Οὕτω γινώσκειται Κύριος κρίματα ποιῶν, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν συλλαμβάνων τοὺς ἀμαρτωλοὺς· καὶ τὸν ὀρύσσοντα μὲν τῷ πλησίον βόθρον, ἐμβάλλειν οἶδεν εἰς αὐτὸν, ῥύεσθαι δὲ ἐκ τοῦ πειρασμοῦ εὐσεβεῖς. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἑρμόλαον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἑρμιππὸν τε φημι καὶ Ἑρμοκράτην, γνωστὰ γίνεται τῷ Μαξιμιανῷ, οὓς μεταστειλάμενος ἐκεῖνος ἐπέειραζεν, ὡς τῆς ἀνοησίας! Θεοῦ μὲν ζῶντος ἀποστατεῖν, ξοάνοις δὲ νεκροῖς προστίθεσθαι· τῶν δὲ μόνον εἰδέναι Θεὸν ἀνωμολογηκότων τὸν Χριστὸν, ἄλλον δὲ μήτ' εἶναι, μήτε καταδέχεσθαι προσκυνεῖν διῆσχυριζομένων, τοὺς μὲν ἐπὶ πλεῖον ὁ ἐναγῆς τιμωρησάμενος, πρῶτους διὰ ξίφους ἀνέπεμψε τῷ Χριστῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ἱερομάρτυρα τοῦ Θεοῦ παῖδα μετακαλεσάμενος, καὶ πολλαῖς μὲν κολακίαις καὶ ὑποσχέσεσι δωρεῶν, πολλαῖς δὲ ἀπειλαῖς ἐκλύειν αὐτοῦ τὸν τόνον καὶ ἐκμοχλεύειν μηχανώμενος, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀνένδοτον καὶ πέτρας αὐτὸν κραταιότερον ἔώρα, μάστιξιν ἐντόνως

καταικισάμενος, κεφαλικὴν ἀποφαίνεται τιμωρίαν κατ' αὐτοῦ.

Τοίνυν λαβὼν τὴν ἀπόφασιν ὁ ἀθλοφόρος, καὶ ἀφάτου μὲν χαρᾶς τὴν ψυχὴν, αἰνέσεως δὲ Θεοῦ τὸ στόμα πλησθεὶς, εἰς τὸν προκείμενον αὐτῷ τῆς ἀθλήσεως ἐξήει τόπον. Οὗ γινόμενος, θαυματουργεῖ τῶν προτέρων οὐκ ἔλαττον. Παίει μὲν γὰρ αὐτὸν εἰς τῶν δημίων τῷ ξίφει κατὰ τοῦ τραχήλου, ἀντέστραπτε δὲ τὸ σιδήριον, ἤκιστα τούτου προσαψάμενον. Τί οὖν; Τρόμος λαμβάνει τοὺς φονευτὰς, πιστεύουσιν αὐτίκα Χριστῷ, προσπίπτουσι τῷ παιδί τοῦ Θεοῦ, ἄφεισιν αἰτοῦντες τῆς τόλμης τῆς εἰς αὐτόν. Καὶ ὅς ἐτοίμως ἀφήσει. Καὶ οὐκ αὐτὸς συγχωρεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ Χριστοῦ τούτοις συγχώρησιν ἐξαιτεῖται, καὶ οὐ περὶ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου ψυχῆς τε καὶ σώματος σωτηρίαν ἐξαιτεῖ. Ἄλλὰ καὶ θεόθεν ῥηγνυμένης πρὸς αὐτὸν ἀκούει φωνῆς, καὶ τῶν αἰτουμένων τὴν πλήρωσιν εὐαγγελίζεται. Ναὶ δὴ καὶ τοῦ φιλανθρώπου τῆς ψυχῆς τρόμου, καὶ τῆς ἐλεήμονος περὶ πάντας διαθέσεως, οἷόν τε τι γέρας ἐξαιρετον, τὴν μεγαλοπρεπῆ τοῦ ὀνόματος ἄνωθεν εἴληφεν ἀμοιβήν. Καὶ τὸ μηκέτι Παντολέοντα τοῦτον, θεωνυμικῶς δὲ Παντελεήμονα πρὸς ἀπάντων ὀνομασθῆναι χρηματίζεται. Καὶ οὕτως ἀποτέμνεται μὲν τὴν ἱερὰν κεφαλὴν, γάλα δὲ ἀντὶ αἵματος ἐρρύηκέναι φασίν. Ἐνδειξις, οἶμαι, τοῦτο καθαρότητος τῆς αὐτοῦ, καὶ φωτοφανείας τῆς ψυχῆς. Καὶ ἱεουργεῖται μὲν ἐντεῦθεν τὸ πανάγιον σῶμα

πυρὶ, ἢ παντελεήμων δὲ καὶ τρισολβία ψυχὴ, τῶν οὐρανίων ἀναπεπταμένων πυλῶν, πάσης δὲ χοροστασίας Ἀγγέλων, πάσης δυνάμεως καὶ ταξιαρχίας νοερᾶς καὶ ὑπερκοσμίου προηγουμένων, ἐπομένων, δορυφορούντων, ὑμνούντων τε καὶ χορευόντων ἀπάντων, καὶ ὑπερφυῶς εὐφραينوμένων, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φῶτων εἴσοδον ὁδοποιούντων καὶ δεξιουμένων, αὕτη χαριέσσα, ἐστεφανωμένη καὶ δεδοξασμένη τῷ νικοποιῷ καὶ βραβευτῇ παρέστη Χριστῷ. Τοιγαροῦν προσαγορεύω σε τὴν ἡγαπημένην τῷ ὄντως ἀγαπητῷ κεφαλῇ. Χαῖρε τέκνον Θεοῦ Πατρὸς ἀμώμητον καὶ ἀμίαντον, Μάρτυς Ἰησοῦ Χριστοῦ, γλυκύτατε, σοφώτατε καὶ πιστότατε, θεράπων τοῦ Παρακλήτου δραστικώτατε καὶ θερμότατε. Χαίροις τὸ ἡδυσμα καὶ ἀγλάϊσμα τῶν θείων νόων, ὁ φίλτατος τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς Ἀγίοις, αἰδεσιμώτατος Προφήταις. -Ὁ τοῖς ἀκροτάτοις καὶ πρώτοις τῶν Ἀθλοφόρων ἰσοστάσιος, ὡς οὔτε τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ὁμολογίαις, οὔτε σημείοις θείοις καὶ πέρασι, τὰ δευτερεῖά τινος ἀπενεγκάμενος. Χαῖρε, ὅτι μόνος ἐκ πάντων Ἀγίων ἐτιμήθης τῇ Θεωνυμίᾳ· μόνος Παντελεήμων κατὰ μετουσίαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν δηλαδὴ τῆς μιμήσεως πρὸ τοῦ φύσει παντελεήμονος ἀνηγορεύθης. Χαῖρε, ὅτι νενίκηκας τὸν κόσμον ἐν τῷ Χριστῷ, σίδηρον ἡμβλυνας, πῦρ ἐμάρανας, θάλασσαν ὑπέταξας, θῆρας ἡμέρωσας, τροχὸν ἐξουδένωσας, καὶ πᾶσαν τοῦ τυράννου κατήργησας μηχανήν. Καὶ νῦν στεφανίτης

παριστάμενος ἐν οὐρανοῖς τῷ Χριστῷ, μνήσθητι
κάμοῦ δέομαί σου καὶ ἐπίσκεψαι καὶ ἴασαι πᾶσαν
νόσον ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σώματος, περιέλε τὸν
ὄνειδισμόν, περιέλε τὸ σκότος ἡμῶν, ὡς τοῦ μεγάλου
καὶ ἀληθινοῦ καὶ πρώτου φωτὸς ἔγκονος πεφηνῶς ἐν
αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ὡς πρέπει πᾶσα
δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἀμήν.